

Vandaag staan we stil bij de bijbelse symboliek van ‘het lam’ en ‘de herder’. Beiden hebben natuurlijk met elkaar te maken, maar beiden zijn ook wat ontsnapt aan onze dagelijkse realiteit. Ik vrees dat men bij ‘lam’ toch vooral denkt aan lamskoteletjes en bij een herder wellicht een wat romantisch gevoel krijgt van die ene herder met subsidie die nog ergens over onze Veluwe heide dwaalt.

Voor wie niet thuis is in het bijbels taalveld is daarmee het lam als Lam Gods of de Heer die als mijn herder is toch wel even schakelen. En voor wie daar juist wel thuis is in deze bijbelse beeldspraak, dreigt soms ook het omgekeerde: namelijk dat deze termen zo ingesleten zijn dat ze abstract blijven, óók omdat ze niet echt meer raken aan ons dagelijks leven.

Via de volgende link vindt u het volgende kunstwerk: <https://www.artway.eu/posts/willem-zijlstra-agnus-dei> En dit kunstwerk brengt ons onmiddellijk wél terug naar die harde werkelijkheid. En kan mij zelfs voorstellen dat deze afbeelding u wat rauw op het dak valt als we nu opeens zo dit lam letterlijk in het vizier krijgen. Het is in ieder geval een kunstwerk en wel van Willem Zijlstra met als titel Agnus Dei of te wel: het lam Gods.

Het is een geslacht lam dat vervolgens is opgezet en we zien het liggen als op een altaar, maar dan van een stapel kranten. Of zoals de kunstenaar zelf zegt: ‘een opeenstapeling van menselijk onvermogen om in vrede te leven’. Veelzeggend is dat de bovenste krant een artikel bevat over de holocaust. De titel van dat artikel is zelfs te lezen en luidt: de mens is tot alles in staat.

Dit kwetsbare lam, dit lams Gods, ligt daar dus te midden van het leven en de dood in onze wereld. En ook de kranten van onze dagen zouden hoog opgestapeld kunnen worden onder diezelfde titel: de mens is tot alles in staat. Het onvermogen om in vrede te leven is zelfs anno 2026 onze dagelijkse zorg geworden.

Het is een indringend beeld van kwetsbaarheid. Van iets puurs dat opgeofferd is te midden van alle wreedheid die wij mensen begaan.

En daar ligt natuurlijk de parallel met Jezus Messias waarover wij ook in deze 40dagen zingen: Sinds Gij de weg van het offer zijt gegaan. Ook daarom is Jezus het lam Gods. En ik eindigde vanmorgen mijn preek in De Veste door te vertellen dat de evangelist Johannes Jezus’ veroordeling precies laat samenvallen met het moment dat de paaslammeren geslacht werden in de tempel ter voorbereiding van het Paasfeest.

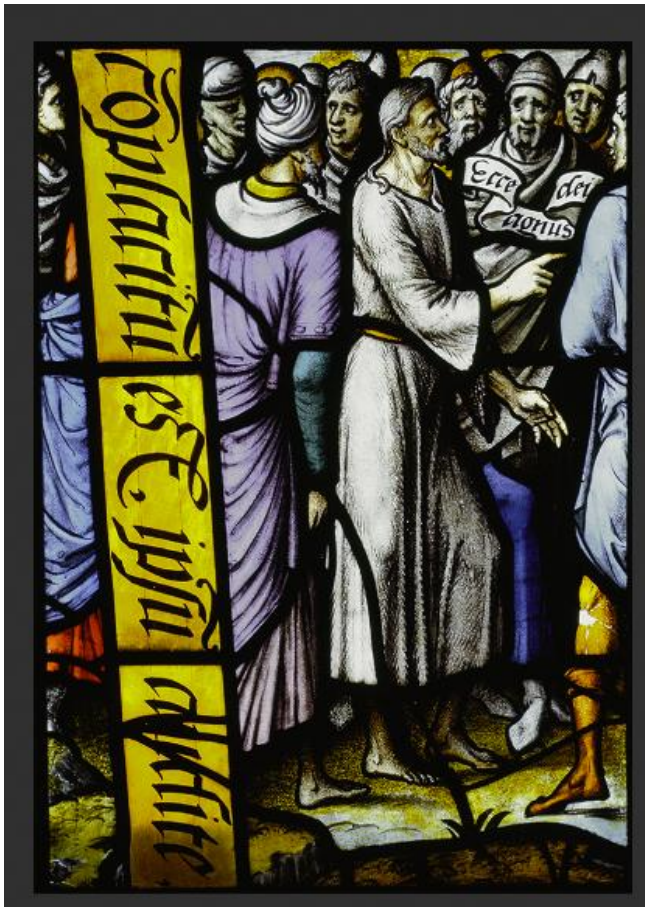
Voor de evangelist Johannes is daarmee de cirkel rond, want aan het begin van zijn evangelie wijst de Doper Jezus al aan als hij zegt: “Daar is het lam Gods dat de zonden van de wereld wegneemt.” Agnus Dei. Woorden die tot een lied zijn geworden en woorden die we ook terugvinden in het glas 15 hierachter mij en op uw liturgie.

Daar zien we de doop van Jezus door Johannes de Doper naar wie deze sint Janskerk daarom is vernoemd. Het is zelfs het hoofdtraam met deze centrale plek achter het altaar. In dit glas zijn sowieso nogal wat bijbelteksten te vinden die als in een stripverhaal erbij geschreven zijn. De opvallendste is natuurlijk die hele straal die uitmondt in die gouden cirkel met duif waarop geschreven staat: “Dit is mijn geliefde Zoon, in Hem vind ik vreugde. Luister naar Hem.”

Bijzonder is natuurlijk dat deze woorden uit de mond van God zelf komen en dat God ook boven in het glas is afgebeeld. En dat terwijl de tien geboden leren dat we geen afbeelding van de Eeuwige zouden maken. Nu dat vonden de protestanten ook toen ze deze kerk overnamen en

hebben de weergave van God dan ook uit het glas verwijderd. Pas tijdens de restauratie rond 1900 door Jan Schouten is de Godsfiguur weer teruggeplaatst zoals we nu kunnen zien.

Als we nu even rechts van het laatste stukje van die gouden straal kijken en inzoomen dan zien we een groepje mannen staan waarvan één Johannes de Doper verbeeld. Deze uitsnede van dit glas vindt u ook terug in uw liturgie.

Uit de mond van Johannes staat bijna als in een stripverhaal het tekstballontje op een wimpel geschreven waarvan de woorden luiden: *Zie het lam Gods.*

Het is dus al in het begin van zijn evangelie dat Johannes Jezus bij zijn doop aanwijst als lam Gods, zoals Jezus uiteindelijk aan het eind van 't evangelie als een lam ten offer wordt veroordeeld en naar de slachtbank geleid wordt, op hetzelfde moment dat de offerlammeren geslacht worden voor het Joodse paasfeest.

Wat het misschien extra lastig voor ons maakt, is dat we ook het offer zelf op die manier niet meer als ritueel kennen. Als we het ons voorstellen dan denk ik dat we dit snel luguber vinden. We zijn dat ontwend, zoals je ook vlees koopt in voorverpakte schaaltes in de supermarkt terwijl het slachten zelf ver van ons bed plaatst vindt. Zo is ook de tempelpraktijk van het offeren van dieren inmiddels ver van ons verwijderd, maar dan in de tijd.

Het woord 'offer' kennen we nog wel uit spreekwoordelijke gezegden als 'jezelf opofferen' of 'een offer dat gebracht is'. Dat laatste klinkt nogal eens bij herdenkingen op begraafplaatsen van gesneuvelde soldaten die een offer brachten voor onze vrede en onze vrijheid.

En 'jezelf opofferen' heeft iets van 'plaats maken voor een ander'. In ons taalveld kan dat zowel iets negatiefs of iets positiefs zijn. Iets negatiefs als het te ver is gegaan en je bijvoorbeeld jezelf hebt moeten opofferen ten gunste van de wensen van je ouders.

Maar het wordt ook wel positief gebruikt als mensen het belang van een ander voor kunnen laten gaan. Dat je iets kunt laten, iets van jezelf weg kunt geven, plaats kunt maken voor ander mens.

Dat sluit aan bij de weg die Jezus wijst en gaat. En natuurlijk is die weg bij hem een geheim dat nog groter is en dieper gaat en hij zelfs bereid is zijn leven te geven, het op te offeren uit liefde.

Maar vertaalt naar deze 40dagentijd zou jezelf wél de vraag kunnen stellen: Waar kan ik iets van mezelf opofferen? Waar kan ik ruimte maken voor God en zijn woord? Hoe kunnen ook wij het zeggen: niet ik, maar Hij moet groter worden in mijn leven? Hoe kunnen wij plaats maken voor een ander mens zodat we werkelijk in vrede kunnen leven? ----

Kijken we dan nu naar dat andere beeld, dat van de herder. En ook dat beeld is door de bijbelschrijvers genomen omdat het raakte aan de dagelijkse realiteit en het juist daarom *voor ons* soms wat verder weg is geraakt.

Want hoewel een 15^e seizoen van het televisieprogramma 'boer zoekt vrouw' anders doet vermoeden, zijn we niet heel erg agrarisch meer ingesteld. En herders doen ons hoogstens nog denken aan de kerststal en de herdertjes die daar bij nachte lagen.

Nu, zulke herders hebben we ook in onze Goudse glazen en wel voor u aan de linkerkant in glas 12, het kerstglas, geheel op de voorkant van uw liturgie en in uw liturgie vindt u een uitsnede. En ook daar wil ik even met u naar kijken.

Wie zijn daar die geknielde figuren rondom dat kindeke teer? Nu de meeste mensen zien hier de drie wijzen vertolkt. De geknielde figuur in het rood, rechts in beeld, lijkt immers zelfs een fonkelend geschenk in zijn handen te hebben. Dat moest naast mirre en wierrook het goud wel zijn, zou je denken.

Maar het zijn niet de wijzen, want het zijn Maria, Jozef en de herders die we hier zien. Maria is de paars-blauwe figuur met een kroontje op haar hoofd als koningin des hemels. En de figuur in 't rood is vader Jozef, die zijn handen warmt aan een kolenpan waaruit vuur oplicht. De figuren links van Maria zijn de herders die 16^e eeuwse muziekinstrumenten dragen, zoals de draailier en de doedelzak. Rechts van Maria zien we een herder met staf samen met de os en de ezel.

Enfin, dát zijn dus de herders van de Goudse glazen waarbij 't blijkbaar ook niet zo vanzelfsprekend is om te ontdekken wie hier nu wel of niet een herder is.

In de klassieke oudheid was dit wel even anders. Toen was dat beeld van een herder herkenbaar, overal aanwezig en werd het verbonden aan een diep gevoeld verlangen.

Want naast dat herders overal te zien waren met hun kuddes in het land was voor de Joden 't God zelf die als een herder zijn volk leidde, zoals ook Mozes deed. En voor de Grieken werd een herder gekoppeld aan Orpheus die met zijn goddelijk gezang wilde dieren temt en doden weer levend maakt. U kunt zich misschien voorstellen hoe juist deze twee herdersbeelden van Grieken en Joden door de eerste christenen ook op Jezus werden toegepast.

Hoe dan ook in alle culturen is de herder een vaderlijk figuur die op liefdevolle wijze zorgt voor zijn kinderen zoals een herder voor zijn schapen. Ook in Psalm 23 wordt God als herder gezien en begint de psalm met die beroemde woorden te zingen: De Heer is mijn herder.

Psalm 23 zou je daarom wel een belijdenis kunnen noemen, want de dichter begint dus te zeggen: God is voor mij als een herder. Dat zegt dus iets over hoe de dichter God ziet, hoe hij belijdt dat God voor hem is, namelijk zoals een herder. Je kunt daarin iets kunnen horen als: God is degene die mij leidt, God is degene die ik vertrouw. Zoals anderen - bij wie dit beeld van een herder niet meer zo raakt- misschien zouden belijden: De Heer is mijn vriend. De Heer is voor mij als een vader die voor zijn kinderen zorgt. De Heer is voor mij als een gids die mij voorgaat. Toch is die belijdenis van wie God voor ons wil zijn vaak niet de eerste context waarin deze psalm 23 zo vaak op ons afkomt. Want wanneer lezen we of zingen we vooral van psalm 23? Ja, dat is toch vooral bij begrafenissen.

En verwonderlijk is dat niet, want lied 23 B -ons vroegere gezang 14- kennen veel mensen zelfs uit hun hoofd en daar staat in vers 3:

*De Heer is mijn herder.
Als dreigt ook het graf
geen kwaad zal ik vrezgen.*

De originele tekst is zelfs:

*Al dreigt ook het graf
Met grimmige kaken
Geen schrik zal mij naken.*

Begrijpelijk dat bij deze verzen aan de situatie rondom dood en overlijden gedacht werd, als we echter de bijbeltekst lezen staat er:

*Al gaat mijn weg
door een donker dal,
ik vrees geen gevaar.*

De originele bijbeltekst gaat dus niet zozeer over de dood en zeker niet over de situatie na een overlijden, nee de psalm gaat veel meer over het leven. De psalm bezingt de reis door het leven zou je kunnen zeggen.

En nog specifieker is het waarschijnlijk een lied dat gezongen werd door de pelgrims die door berg en dal onderweg waren naar het huis mijnes Heren in Jeruzalem, dat wil zeggen: de tempel.

En als een herder iemand is die je leidt en beschermt tegen gevaren dan kun je je voorstellen hoe mooi dit beeld past voor iemand die in die dagen onderweg was naar Jeruzalem. Het is dus eerder een psalm over het leven dan over de dood. Het is een lied dat kracht geeft als je onderweg bent naar Jeruzalem en überhaupt in het leven...

Toch zijn die kracht, die leiding langs veilige paden en die rustige wateren niet altijd zo vanzelfsprekend, want het is inderdaad een belijdenis om te zeggen dat God je herder is, maar om nu te zeggen dat wij dat elke dag ervaren? Dat wij nooit het gevaar vrezen? We hoeven maar weer even te denken aan dat lam op die stapel kranten: De mens is tot alles in staat. Die groene grazige weiden lijken ook vandaag vaak verder weg dan ooit.

Een vertaling van psalm 23 die misschien meer bij onze dagen past, is de vertaling van Huub Oosterhuis. Zijn gedichten en liederen laten zich altijd kenmerken door de ruimte die hij laat voor geloof waarin vragen aan God mogen klinken.

Laten we samen eens luisteren naar zijn hertaling van psalm 23:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=11&v=MjF7Z2CQuc8&embeds_referring_euri=https%3A%2F%2Fkerkliederwiki.nl%2F&source_ve_path=Mjg2NjY

Was jij mijn herder, niets zou mij ontbreken.

*Breng mij naar bloeiende weiden
doe mij aanliggen aan vlietend water
dat mijn ziel op adem komt
dat ik de rechte sporen weer kan gaan
achter jou aan.*

Jij mijn herder? Niets zou mij ontbreken.

*Moet ik de afgrond in, de doodsvallei,
ik zal bang zijn – ben jij naast mij
ik zal niet doodgaan van angst.*

*Jij hebt de tafel gedekt – mijn spotters
weten niet wat ze zien:
dat jij mijn voeten wast, ze zalft met balsem
mij inschenkt, drink maar, zeg je*

niets zal mij ontbreken.

*Laat het zo blijven, dit geluk
deze genade, al mijn levensdagen.*

*Dat tot in lengte van jaren
ik wonen zal bij jou in huis.
Jij mijn herder, niets zal mij ontbreken.*

Je zou kunnen zeggen dat het niet zozeer een belijdenis is die we als eerste horen in deze vertaling van Oosterhuis. Nee, het is meer een aanspraak *tot* God is dan een uitspraak *over* God. God wordt aangesproken. *Was jij mijn herder, niets zou mij ontbreken.* In de weergave van Oosterhuis proef je die weg ‘van berg en dal’ die de pelgrim-dichter ook met God zelf heeft afgelopen.

Het begint met de mogelijkheid van ‘was jij mijn herder?’ naar de aarzeling ‘jij mijn herder? tot de overgave aan het einde ‘jij bent mijn herder, niets zal mij ontbreken’. Ook Oosterhuis eindigt dus met een belijdenis, maar in zijn vertaling proef je weg die voor die uitspraak is afgelegd. Een weg van zoeken, van aarzeling, naar overgave en belijden.

Die realiteit proef je ook in het midden van zijn weergave van deze psalm. Daar staat niet zoals in het oude gezang: geen kwaad zal ik vrezen, nee er staat: ik zal bang zijn.

Oosterhuis zegt hierover: *“Wie zou er niet bang zijn? Iedereen kent toch zulke situaties dat het leven je overvalt, dat je hart klopt in je keel en het klamme zweet je uitbreekt. Bang omdat je geen uitweg ziet, niet weet hoe het verder moet. Bang voor anderen of jezelf. Bang om het donker dat je bij de voeten naar beneden trekt. Wie zou er niet eens bang zijn?”*

Maar dicht hij verder: *ben jij naast mij, ik zal niet doodgaan van angst.* We hoeven onszelf, ook als gelovigen, niet te overvragen. Wij zijn geen heiligen. Wij hebben vragen. Wij hebben angst, soms zelfs doodsangst, maar, dicht Oosterhuis, met God naast ons, gaan wij niet dood van angst, kunnen we het uithouden, volhouden, te boven komen, want in die angst ben Jij naast mij.

Het mooie is dat Oosterhuis met die woorden ‘jij naast mij’ aansluit bij wat ook precies het midden is van de originele psalm. Ook de originele psalm 23 draait om het heilige midden waar staat: Gij bij mij.

En ‘Gij bij mij’ is feitelijk weer niets anders dan de naam van God zelf. Want zo zou je de godsnaam kunnen vertalen: Ik ben die ik ben of ook wel: ik ben erbij. Ik zal er zijn. Gij bij mij. In het midden van psalm 23 licht Gods naam zelf op als een geheim dat ontdekt wil worden....

Het geheim dat hoe ons leven en geloven ook verloopt, de bergen en de dalen, het geluk en de genade, de zalf en de beker die overvloeit, maar ook de angsten en de gevaren van ons leven: Hij er zijn zal.

Het lam en de herder: ze wijzen ons vandaag op de Levende die ons nabij komt, die onze weg is gegaan, ons van zichzelf heeft gegeven, ja tot het uiterste ons in zijn liefde heeft vastgehouden, ons zelfs door dood en angst heen, wil leiden ten leven.

Dat we zo dan verder mogen gaan door deze 40dagen, om dat te ontdekken, om te ontdekken dat ook ons leven gegrond is in dat geheim dat groter is dan wij zijn en om die drie woorden draait:

Gij bij mij.

Waardoor ook jij er van zingen kunt gaan:

Was jij mijn herder?

Jij mijn herder?

Jij bent mijn herder, niets zal mij ontbreken

Amen

Sint Jan, zondag 22 februari 2026, 1^e zondag van de 40dagen

Ds David van Veen